

אורות הגבעה וישלח תשע"ח

כל דברי התורה הנלמדים השבוע יהיו לזכות ידידי אהובי משה יהודה בן פעשא דינה לזיווג הגון וכל טוב סלה!!!

"והחריש יעקב עד בואם" – מעלת השתיקה

מנו חכמים בין ארבעים ושמונת הקנינים שהתורה נקנית בהם גם את הקנין של מיעוט שיחה. והמהר"ל מסביר שם כדלהלן: כי השתיקה היא סימן חכמה והמרבה שיחה אין בו סימן חכמה משום שהשיחה מבטלת את פעולת השכל, ולפיכך דבר הזה שהוא מיעוט שיחה הוא יסוד גדול אל השגת החכמה. ולכן אמרו [בבראשית רבה פ ד] **והחריש יעקב עד בואם** [בראשית ל"ד ה'] הדא הוא דכתיב [במשלי יא יב] "ואיש תבונות יחריש" משום שבשעה קשה וחמורה כזאת שבאה על יעקב לאחר פרשת שכם כאשר בניו היו בשדה ומעשה נבלה כה מתועב ושפל נעשה בבתו, הרי רק איש תבונות ודעת אלקים כיעקב היה מסוגל לשתוק ולהחריש עד בא בניו. והמהר"ל מסביר שוב: כי אצל החכם השכל הוא עיקר וכח השכלי הוא מבטל כח הדיברי שהוא כח גשמי שכאשר אצל אחד כח השכל [חזק] ביותר הוא מבטל פעולת כח הדיברי הגשמי. אז לפני שמדברים צריכים להיות מודעים שכעת עומדים לבטל את כח השכלי [!!] אא"כ כמובן מדברים דברי חכמה.

ובפרקי אבות כתוב "כל ימי גדלתי בין החכמים ולא מצאתי לגוף טוב משתיקה", כותב המהר"ל: פירש רש"י ז"ל שרוצה לומר כל ימי גדלתי בין חכמים ולא מצאתי לגוף, רוצה לומר שאף אצל החכמים מצאתי שיפה שתיקה להם שכך היו נוהגים בשתיקה, וכל שכן בני אדם שאינם חכמים שהשתיקה יפה להם. ופירושו לא מצאתי לגוף טוב אלא שתיקה רוצה לומר במה שהאדם בעל גוף יפה לו השתיקה, וזה כי הדבור הוא נפש המדברת, אשר נפש המדברת היא כח גופני, שהדבור כח גופני ואינו שכלי לגמרי, לכך ראוי לו השתיקה שלא יבא לידי טעות ושבוש, כי כאשר הוא פועל בכח הדברי מבטל כח השכלי כמו שיתבאר בסמוך, לכך ישתוק ויהיה פועל בכח השכלי אשר אינו גופני, כמו שהוא כח דברי שלא ימלט מן הטעות. ויש לדעת כי השכל והגוף הפכים זה לזה, ולפיכך אמר אין לגוף טוב אלא שתיקה, ולא אמר לא יפה לגוף הדבור, כי לא מצד הדבור הוא החסרון, רק שיפה לו השתיקה, כדי שיוכל לפעול בכח השכלי, וזה בא ללמד כי כאשר ישתוק האדם אז השכל פועל פעולתו שאי אפשר שיהיו פועלים אצל האדם ב' דברים מתחלפים השכל והגוף, ולפיכך אם כן הגוף שהוא השכל הדברי פועל אין השכל העיוני פועל ויבא לידי טעות, לכך ראוי שישתוק ואז השכל יפעל פעולתו... וזה שאמר לא מצאתי לגוף טוב אלא שתיקה, רוצה לומר כי השתיקה יפה ונאה וראוי לגוף מצד הגוף, שכל גוף אינו פועל כלל, כי הפעולה מתיחסת אל הנפש שהנפש פועלת ולא הגוף... כי הגוף אינו פועל וראוי לו ההעדר מן הפעולה ובפרט הדבור הוא פעל גדול מה שלא נמצא לשאר בעלי חיים, ואין ראוי לגוף פעל זה ודבר זה שהוא השתיקה בודאי יפה לו... (דרך חיים א יז).

אם אדם רוצה לפעול "בדרך שכלי" כלשון המהר"ל, הוא חייב לשתוק ואילו אדם גשמי מרבה בדיבור. ואני שואל את עצמי – לכל איש ואשה מעל לגיל עשרים פלוס יש מכשיר קטן בכיס שדוחף אותו לדבר בלי סוף. לדעתי – צריך להרים קול זעקה על כך. איפה נעלמה מעלת השתיקה?? באוטובוס, ברחוב, בבית, בכל מקום, מדברים-מדברים-ומדברים. קודם היה דור הגאונים, אח"כ הראשונים אח"כ האחרונים וכעת... דור המדברים. ואין פוצה פה ומצפצף על שכחת מעלת השתיקה. ואני הקטן הצב"י רוצה לפצות פה ולצפצף על כל פציות הפה וצפופים המיותרים שנשמעים בלי סוף בכל מקום. [כשהייתי ילד, התפללתי בשיטל חסידי במערב מנהטן. כשהנשים מעבר לוילון היו מדברות יותר מדי בשעת התפילה, היו צועקים מעזרת הגברים "נשים! שתיקה יפה!!" איזה תובנה לחיים! שתיקה יפה!].

יש לי עצה פשוטה מאד – תשאיר את המכשיר בבית. לא תמיד – מפעם לפעם [לבקש להתנזר לגמרי גובל בפיקוח נפש אצל אנשים מסוימים]. אם אתה רב חשוב ששואלים אותך שאלות דחופות או שאתה ראש מחלקת הקרדיולוגיה בשערי צדק ואתה צריך להיות זמין תמיד – אין על מה לדבר. פשוט שצריך לשאת את המכשיר. אבל רובנו אנשים לא כ"כ מבוקשים. ברוך השם!! זה מאפשר לנו ליהנות מהמתנות הגדולה שה' חנן אותנו בהן: שקט – פנימי וחיצוני. שלווה הנפש. חכמה. סייג לחכמה שתיקה! אם נשתחרר מהצורך לטלפן או להיות מטולפן [מחדשי השפה העברית המציאו מילים חדשות – גם אני יכול!] נוכל לעסוק יותר בהתבוננות פנימית ופחות בהחצנת ה"אני". אולי גם ללמוד כמה משניות באותו זמן או להשלים שנים מקרא. שום דבר רע לא יקרה. אני מבטיח לך. מאז בריאת האדם, עבר המוווווון זמן שבכלל לא היו טלפונים והסתדרו. אינני אומר לוותר על זה לגמרי, וכמובן שלא נקצין, אבל ההקצנה היא בצד השני, בריבוי הדיבורים, ואין איש שם על לב. [אגב – שמתם לב שנדמה שאין כמעט תפילה אחת שאינה נפסקת על ידי צלצול המכשיר. והמפליא יותר שרבים עונים, ממש באמצע התפילה. לפעמים עם "אה אה" ולפעמים בלחישות מסוג של "כן, שני מגשים של פיצה – עם הרבה חריף. ושלש בקבוקי קולה. קרים." לא בריא לגוף (המאכלים) ולנפש (הדיבורים). פלאי פלאות. אילו הייתי ה' – הייתי נפגע...].

אינני מזלזל בחשיבות המכשיר. אשתך יכולה להגיע אליך, אפשר לברר דרכו עד מתי-עד מתי-עד מתי-יבוא האוטובוס, וכו' וכו'. גם הרבה חסד אפשר לעשות. אפשר גם לשמוע שיעורי תורה דרכו. חשוב גם ליצור קשרים חברתיים. כולנו צריכים חברה וחברים והטלפון הוא כלי נפלא לחזק קשרים. אמת ויציב. כל מה שמתבקש הוא השימוש בצורה מבוקרת. שתוכל גם להיות איש חסד, גם לסדר את מה שצריך לסדר, ובד בבד להיות אדם רגוע יותר, פנימי יותר, וממילא – רוחני יותר. אם אני טועה אני מבקש סליחה מכס ומחברת אורנג'. אני גם מבקש סליחה מראש אם אבקש לשאול מידי פעם את הפלאפונים שלכם כי אני משתדל להסתובב "על ריק", נטול פלאפון.

זכור נזכור – "וַיֹּאמֶר צֶא וְעַמְדָּתְךָ לְפָנַי יְהוָה-יְהוָה עֲבֹר וְרוּחַ גְּדוֹלָה וְחֶזֶק מִפָּרֶק הַרִים וּמִשְׁבַּר סְלָעִים לְפָנַי יְהוָה-יְהוָה לֹא בְרוּחַ יְהוָה-יְהוָה וְאֶחָר הָרִים רָעַשׁ לֹא בְרֶעַשׁ יְהוָה-יְהוָה. וְאֶחָר הָרַעַשׁ אֵשׁ לֹא בָאֵשׁ יְהוָה וְאֶחָר הָאֵשׁ קוֹל דְּקָמָה דְקָה".

"בְּרַב דְּבָרִים לֹא יִחְדַּל פֶּשַׁע וְחֹשֶׁךְ יִשְׁפָּתוּ מִשְׁפִּיל".

"וַיֹּאמֶר אִם יָבֹא עִשׂוֹ אֶל הַמַּחֲנֶה הָאֶחָד וְהָפְּחוּ וְהָיָה הַמַּחֲנֶה הַנֶּשְׁאָר לְפַלְיָה"

הג"ר שמחה וסרמן זצ"ל ביאר ששיבת ציון תהיה מתוך בכיה וז"ל הנביא זכריה מתנבא על עת הגאולה העתידה [זכריה י"ב ו"א - י"ב] " ביום ההוא יגדל המספד בירושלם וכו' וְסִפְּדָה הָאָרֶץ מִשְׁפָּחוֹת מִשְׁפָּחוֹת לְגֵד מִשְׁפָּחַת בֵּית דָּוִד לְגֵד וַיְנַשִּׁיחֶם לְגֵד מִשְׁפָּחַת בֵּית נְטָן לְגֵד וַיְנַשִּׁיחֶם לְגֵד" דברים אלו אינם אומרים אלא דרשני הלא לעת הגאולה העתידית לכאורה היה צריך להתקיים בירושלים ששון ושמחה ימצא בה, ומה הוא ענין הבכי והמספד הגדול הלוה בשב"ה את שבות עמו. אנו שארית הפליטה אשר השאיר ה' אחרי אשר שרף את השריפה הגדולה בה נחרגו רוב מנין ובנין של אחב"י בארצות אירופה צריכים היינו לצאת מדעתנו. איך אפשר להמשיך להתקיים אחרי שנרצחו אבותינו ואימותינו אחינו ואחיותינו בנינו ובנותינו וכל עולמנו חרב עלינו. מחנה אחד - היא רק כדי להקים מחדש את אשר נחרב. ומה עשה הקב"ה? יחזקאל הנביא מתנבא על העת אשר הקב"ה יקבץ את ישראל מכל הארצות ויביא אותם אל אדמתם ואומר "ונתתי לכם לב חדש ורוח חדשה אתן בקרבכם והסירותי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר" [יחזקאל ל"ו-כ"ו]. מבואר שבהיותנו בגלות הקב"ה שם בקרבנו לב אבן והטעם לכך הוא משום שרק לב אבן יכול להחזיק מעמד בכל הצרות שעוברות עלינו כשבכל דור ודור עומדים עלינו אויבינו לכלותינו רק בשל אותו לב אבן אין אנו יוצאים מדתנו ויש לנו את הכח לבנות מחדש. אולם באמת אין מצב זה של לב אבן מצב רצוי. מצויים אנו להדבק במדותיו של הקב"ה מה הוא רחום אף אתה מה הוא חנון, אף אתה עלינו להרגיש ולהשתתף בצער הזולת לעת הגאולה העתידה אחרי שהמחנה הנשאר יבנה וישקם את הנהרסות ובנין בית ישראל יעמוד איתן בירושלים אזי יסיר הקב"ה את לב האבן מקרבנו ויתן לנו לב של בשר פתאום נרגיש באמת את כל הצער והכאב שעבר עלינו "ביום ההוא יגדל המספד בירושלים וגו' וספדה הארץ משפחות משפחות".

סוד אהבת יצחק את עשו

"רישא דעשו בעיטיפיה דיצחק" [בחינוקו של יצחק, ע"י בתרגום יונתן בראשית נ"י ג] שברישא זו בחינת האחוה שבין עשו ליעקב ולפי שלא הניח עשו לקדושה להתפשט בו ורצה שתמשול הסטי"א על הקדושה ח"ו, היה מראשו ולמטה בחינת עשו הנפרד מיעקב.

וזהו הטעם לאהבתו של יצחק אל עשו כי ציד בפיו. דהנה, כל ראה שהאדם רואה היא מה שיכול לקלוט במוחש ומה שאינו מוחשי לא יראהו. ויסוד הרע הוא מטומאת ארץ העמים ובאשר יצחק לא טעם טעם אוירה וגושה של ארץ העמים, לא היה בחושו שום ענין של רע וראה רק הטוב והקדושה בלבד, ועל כן ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו כי ראה בו רק את הרישא ולא את גופו. ואילו ברבה שהיתה מחו"ל, ראתה גם את גופו של עשו, וע"כ אהבה רק את יעקב ומעבודתו של יעקב הוא להפריד בין הרישא והגופא של עשו דהיינו בין צד האחוה שבו ביחס אליו, לבין צד העשוי שבו, ולשם זה היה דרוש לו לשלוח מלאכים ממש שיגעשו עבודת הקודש זו. וזה פעלו המלאכים ושוו ואמרו לו "באנו אל אחיך אל עשו" לא אמרו "באנו אל אחיך עשו" אלא "אל אחיך אל עשו" דהיינו שפעלנו להפריד בין צד האחוה שבו לצד העשו שבו, ואעפ"כ עדיין ירא היה יעקב והתפלל "הצילני נא מיד אחי מיד עשו" כי הידים די עשו יש שהם מראים אחוה אבל ידיהם עושים רשעה וכמ"פ רש"י ז"ל מיד אחי שאינו נוהג עמי כאח אלא כעשו הרשע.

אולם יעקב אמר לו "יעבר נא אדוני לפני עבדו" גילה לו שאין לו תיקון זולת שיהיה נשפט במקומו, "ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה לך המלוכה", "עד אשר אבא אל אדוני שיערה". ומתוך התיקון הלוה, נותר יעקב לבדו, "ויותר יעקב לבדו", שנפרדו מעמו כל הסיגים ונעשה כולו בלתי לדי לבדו, וכדברי חז"ל במד"ר על "ונשגב ד' לבדו ביום ההוא". אך "וואבק איש עמו וגו' ולא יכול לו ותקע כף ירך יעקב", לא שמצא אחיזה ביוצאי יריכו אלא שתקע סיגים ביוצאי יריכו דהיינו שהכניס נפשות עשו ביוצאי ירך יעקב שכל הפגמים שיפגמו ישראל לא יבואו מצד נפשות ישראל אלא מצד נפשות אחרות וישראל עצמם הם "כולו קודש לד'". ועל כן "לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה" שבוז מגרשים ומנשים מקרבם הנפשות הנתקעות אצלם מן החוץ עד כי הגיע יעקב לשכם והתאחו בארץ ישראל בקניית חלקת השדה ואז נתקדש בקדושה עליונה שהקב"ה יחד את שמו עליו עוד בחייו וגם קרא שמו אל מלמד שקראו הקב"ה אל. [מי מרום פי וישלח]

איזהו עשיר? השמח בחלקו

בפגישת יעקב ועשו, לאחר שנים ארוכות של פרידה, מבקש יעקב לתת דורון לעשו אחיו, ואילו עשו משיב: "יש לי רב אחי, יהי לך אשר לך". יעקב משיב לעומתו: "כי חנני אלוהים וכי יש לי כל".

שתי תפישות עולם אנו רואים כאן. עשו אומר "יש לי רב", ומדבריו אנו מבינים שהוא עדיין לא הגיע אל סיפוקו, אמנם יש לו הרבה, אך עדיין יש מקום לשיפור. לעומתו אומר יעקב "יש לי כלי", לא חסר לי מאומה, אני שמח בחלקי לכן אני עשיר, כנאמר במסכת אבות (פ"ד): "איזהו עשיר - השמח בחלקו".

שאל הרב אליהו לפיאן זצ"ל: מה פירוש הפסוק "ודרשי ה' לא יחסרו כל טוב" (תהילים לד), וכי יש לצדיקים כל טוב, הרי רבים מהם חיים בעוניים ובדלות? אלא, ביאר הרב, שלא נאמר שלדורשי ה' יש כל טוב, אלא "לא יחסרו כל טוב", כלומר - השפע הגשמי והעושר אינו חסר להם כלל והם לא זקוקים לו, הם מאושרים גם בלעדיו, על כן נאמר: "צדיק אוכל לשובע נפשו" - הוא אינו אוכל אלא מה שדורש לו כדי לשובע, אולם "בטן רשעים תחסר" - חסרה להם בטן נוספת כדי למלא אותה בתאוותם. מוסיף ה"כלי יקר": "לפי שהרשעים אף על פי שיש להם כל כסף וזהב שבעולם, מכל מקום נראה להם שעדיין הם חסרים, כי מי שיש לו בידו מנה מתאוה למאתיים, והצדיקים יש מעט בידם, הם מסתפקים בו ושומחים בחלקם".

יעקב אבינו זכה להכיר בטובות ובחסדים שה' משפיע עליו, ומודה בהם ועליהם. "קטונתי מכל החסדים". הפחד של יעקב מעשו לו מובן לגמרי. הוא התרפס לפניו וקרא לו "אדוני" שמונה פעמים (חז"ל: אמר לו הקב"ה ליעקב: אתה השפלת עצמך לפני אחיך וקראת אותו אדוני שמונה פעמים, אני מעמיד ממנו שמונה מלכים קודם לבניך, ככתוב: "ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדם לפני מלך מלך לבני ישראל"). ומדוע פחד? הרי הבטיחו הקב"ה שיהיה עמו "כי לא אעזבך... ואהיה עמך".

תשובתו של יעקב היא "קטונתי מכל החסדים". כל כך הרבה חסדים עשית איתי שאני חושש שמא נתמעטו זכויותיי והרשע יוכל לי. יעקב רואה את החסדים שנעשים עימו. עוד נאמר, "כי במקלי עברתי את הירדן וזהו ועתה הייתי לשני מחנות", כמו אותו רועה צאן שהפך לשר אהוב אצל המלך, אך בכל יום נכנס לתוך חדר מיוחד, סודי, ריק מכל ובו לבש את בגדי הרועה שלו, לקח את המקל בידו והתהלך בחדר במשך שעה ארוכה, כדי להזכיר לעצמו כל יום מחדש מאין הגיע, שהרי לא נולד להיות שר אצל המלך כדי שיוכל להלחם בגאווה, ועל ידי זה סיגל את מידת הענוה ואת עבודת ההודאה.

צריך להודות גם כשקשה. "הצולףס הנה צמח צמח צמח צמח צמח ויאלנות רח"ל, אפ"ל השם יתברך ארחיב צמחו אס פצת צרה ואל"ל צמחו טובות נפלאות ונצחיות אס הנה הצולףס. ואנן אחוויבס להודות לך פצת צרה, ואל"ל הרחבות אס פתוק הצרות צמח ואל"ל תודה והודאה בכל צת. כי באמת

ככל צרה שבצולף יש בתוכה הרחבה בחינת "בצר הרחבת לוי", שנהו סוד - "ורווח תשימו בין צדרי לצדרי" הנאמר ביצקת אביו, שציווה ליתן רווח בין הצרות ולהסתכל רק על ההרחבות שה' יתברך הרחיב לנו" (ימקור השמחה").

שלוש פעמים ביום אנו מזכירים בתפילת ישמונה עשרה את המשפט "מלך אוהב צדקה ומשפט".

"הקב"ה מתנהג צמנו כל הזמן בהנהגה של צדקה ומשפט. חסד בתוק הדין. אנו מקשים מהקב"ה: גם כשאתה יתברך עושה צמנו משפט, תעשה את זה בצדקה. רק הקב"ה יודע בתוק המשפט לצרות צדקה, בתוק הדין להכניס רחמים. וכשאיתם על האדם צרות, אכזבות ומכות ח"ו, והוא לוצק לה' וצדיין ה' מסתיר פניו ממנו, כלומר מתנהג צמו הדין, את האדם באמת מקשה להתקרה לה', הוא יכול לראות איך הקב"ה עושה בתוק המשפט צדקה, איך הוא קורא לו, רומז לו, מקרה אותו ומזכך אותו. מי שבאמת לוכה לדעת ולהבין בתוק המשפט את הצדקה של ה', הרי הוא לוכה שה' שוכן בתוכו. "אשכך צד דכא" - אצל אלה שמדוכאים בצרות ה' שוכן, לא אצל מי שהכח מצליח לו. ה' מתנהג צמט הדין כי הוא רוצה להכין אצלם משכן צבורי, ואי אפשר לשכון אצלם צד שיצרכו מה שיצרכו לראות את החסדים, להסתכל על ההרחבות" (בעל "אור פני מלך חיים").

הנוכה בפתח. חג שהתמצית שלו היא תורה והודאה. להודות באופן פנימי, לא רק מהפה לחוץ. להתבונן בגודל החסדים האינסופיים. "ועל ניסיד שבכל יום עמנו, ועל נפלאותיך וטובותיך". כי הדרך להידבק בבורא היא ע"י הודאה בניסיון וחסדיו.

חלוקת העצה

כאשר התקרבו עשו ואנשיו למחנה יעקב, נאמר כי יעקב חצה את העם אשר אתו ואת הצאן וכו' לשני מחנות. מדוע? והשיב: "והיה המחנה הנשאר לפליטה". אם לא יצליח להציל את הכל, לפחות יציל חלק. יש כאן רמז לדרך ברורה בעבודת ה' שעליה מדבר רבי נחמן. כשאי אפשר להשיג הכל, כאשר לא ניתן לעשות מה שאנו חפצים לעשות בשלמות, נעשה מה שאפשר, "נחטוף" משהו, ולא נותר חלילה על הכל. רבי נחמן אף נותן שם לדרך זו: "חלוקת העצה".

"שכרואין עשה להשיג הצצה הפלימה, צריכין להתנהג לפי חלוקת העצה על כל פניו, באופן שיהיה נשאר לו מחנה הנשאר לפליטה ולא יהיה נאסף לצמרי, חס ושלום. היינו שכרואה האדם שהיצר הרע מתעורר עליו כמו מתעורר ונדמה לו שאין בכוחו לצמוד כנצדו כראוי, וכאן מה עושה צרות ותחבולות אינו צולף בידו כראוי, יתנהג כפי חלוקת העצה, שנה בחינת ויחץ את העצ" וכו', והיה המחנה הנשאר לפליטה. היינו שיקבץ בליבו שאיך שיהיה, איך על פי כן אני חזק שלא אהיה נסוג אחר לצמרי מה' יתברך ולא אי"א את צמרי לצולף, ואתייגע בכל כוחי לחטוף איזה טוב כל יום מימי ח"ו. ואם ח"ו לא אוכל להתפלל כלל, אראה לדבר אחר כך איזה דיבור של תחינה וקשה, ואם ימנעני ח"ו גם מזה, אצחק על כל פניו - ריבון של צולף הושיעה, וכיוצא בזה" (ליקוטי הלכות, ראש חודש ז, נב). [עפ"י "מעט מן האור"]

"ויעקב נסע סכותה ויבן לו בית ולמקנהו עשה סכות על כן קרא שם המקום סכות"

מתעוררת היא התמיהה על שציין יעקב את שם המקום על שם המקנה "ולמקנהו עשה סכות" יותר מאשר על שם הבית שבנה לעצמו. ופירושו הוא כך: המקנה הזה הוא הנשאר לו לאחר משלוח המתנה לעשו, והלא זה היא צורתו של חג הסוכות מה שנשאר אצל יעקב לאחר המאמץ לכפר פני עשו על ידי עבודת שעיר לעזאזל ביום הכפורים. אם כן נאה וכך יאה ששם המקום סכות יצוין דוקא על שם המקנה שהוא הנשאר לאחר אותה מתנה לעשו. [מאמרי פח"י סכות]

"תתן אמת ליעקב" "ויעקב נסע סכותה"

אברהם הוליד את יצחק הכוונה שגם האהבה של אברהם וגם היראה של יצחק היו תלויים על החוט של דימוי הצורה ליוצרה. והפירוש בזה הוא כי קביעות מדתו של אברהם היתה באהבה ובחסד אלא שעל ידיה של מדה זו היה עובד לגלות את דימוי הצורה ליוצרה. והוא הדין במדת היראה של יצחק שעל ידי עבודתו במדת פחד יצחק, היה מגלה את דימוי הצורה ליוצרה במקצוע זה. שאני יעקב שלא היה לו מדה קבועה כלל אלא שדימוי הצורה ליוצרה היא היא מדתו. בין האהבה בין היראה אינם אצלו אלא אופנים של דימוי הצורה ליוצרה והיינו "תתן אמת ליעקב" מפני שאין ענינו ענין של קביעות באיזה מדה מיוחדת להשתמש על ידי גלות את הצלם אלא שעיקר מדתו הוא גילוי הצלם וכל המדות כולם אינם אלא פרטים וענפים בכלל גדול זה.

כתב הגר"א בשיר השירים שחג הסוכות הוא זכר לאותם עניי הכבוד שחזרו לאחר מעשה העגל. ביאור הענין, שהטעם שאינם זכר לעניי כבוד שהיו בתחלה בשעת היציאה ממצרים הוא משום דמצות סוכה מתיחסת דוקא לכריתות הברית של לוחות שניות והיינו מפני שהעדיפות של לוחות שניות ע"ג הראשונות הוא בזה שנאמר בהם 'טוב', ולא תתכן בהם שבירה. ונמצא, דלוחות שניות מובטחים הם להתקיים בכל האופנים ובכל המצבים. הכלל בזה הוא, כי כל ענין המתנהג במדה מסוימת אי אפשר לו לעמוד בכל

המצבים, שכן יתכן שמצב ידוע יהא סותר למדה זו ואז הענין בא לידי שבירה מכיון שיש סתירה בין תוכן מהות המדה של הענין ובין המצב. ורק בזמן שהענין מתנהג למעלה מכל מדה מסוימת בכחה של המדה של הכל יכול וכוללם יחד, אז אפשר לו לענין שיהא מובטח ועומד להתקיים בכל האופנים בלי היכי תמצוי של שבירה. ונמצא, דכריתות ברית של לוחות שניות המובטחים שלא תהא בהם שבירה היא דוקא בכחה של המדה של 'כל יכול' שאין בה קביעות בשום מדה מסוימת. ובמצות סוכה מצינו שהיא שייכת ליעקב אבינו, שכן רק בו נזכר ענין סוכות "ויעקב נסע סכותה". והוא לפי המבואר לעיל, שעיקר ענינו של אמת ליעקב הוא בזה שאין לו קביעות בשום מדה מסוימת אלא שכל המדות כולן משמשות לו היכי תמצוי לגלות את פרצוף הצלם. וזה הוא תוכן ענינה של מצות סוכה שנאמר בה 'צא מדירת קבע ושב בדירת עראי' ורק עיי' מתגלה הבחינה של שומר עמו ישראל לעד, כי כל זמן שקשור הוא האדם באיזה קביעות של מדה מסוימת אין לו ההגנה של השמירה המותנית דוקא בהנהגה שלא על פי מדה קבועה. ועל כן היציאה מקביעות של מקום מסוים היא המקבילה להנהגה דמדת כל יכול המבטיחה את הגנתם של ישראל לעד. וזה הוא שסימן לבנים של מצות סוכה הוא במעשה אבות של יעקב וכנ"ל. ומובן לפי' היטב, שמצות סוכה מתיחסת דוקא לכריתות הברית של לוחות שניות המובטחים ועומדים שלא תתכן להם שבירה, ודוק היטב. [מאמרי פח"י סוכות]

"וַיִּשָּׂא אֶת עֵינָיו וַיִּרְא אֶת הַנְּשִׁים וְאֶת הַיְלָדִים וַיֹּאמֶר מִי אֵלֶּה לָּךְ. וַיֹּאמֶר הַיְלָדִים אֲשֶׁר חָנוּ אֶי-לֵהִים אֶת עֵבֶדְךָ."

כותב הרמב"ן: "שאל על הנשים ועל הילדים, וענה הילדים אשר חנו א-להים את עבדך, דרך מוסר כי לא רצה לומר שהן נשיו והבין עשו כי הן אמות הילדים."

מעניין. לפני כן יעקב אמר ללבן "וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל לֵבָן הֲבָה אֶת אִשְׁתִּי כִּי מָלְאוּ יָמֵי וְאֶבְרָאָה אֶלְיָהּ". ורש"י אומר "סהי אני בן פ"ד שנה ואימתי לעמית ז"צ שבטיס, וזהו שנאמר וְאֶבְרָאָה אֶלְיָהּ וְהִלֵּךְ קָל שְׂבָקִים אִינוּ אוֹמְרֵי כֵן לֵאמֹר לְהוֹלִיד תּוֹלְדוֹת לְאִמִּי כד". והשאלה היא – נכון שכוונתו להעמיד תולדות אבל סוף כל סוף "קל שבקלים אינו אומר כן?" אלא שיעקב היה כ"כ רחוק מכל דיבור של חוסר צניעות שאצלו לא היה מושג של דיבור לא נקי. ולכן פשוט שאין כוונתו אלא להעמיד תולדות ולא כפי שמשמע לאדם עם אזנים קצת פחות עדינות-טהורות-ונעלות. אבל כאן שמדבר עם עשו ויש לו ענין ללמד אותו דרך מוסר, נמנע לומר "הנשים והילדים אשר חנו" וכו'. והשמיט נשים, לאמור – "עשו, אתה חושב על נשים. תוציא אותן זה מראשך". **"הילדים אשר חנו וכו'."** מכאן מוסר השכל – מה שמתאים לי, אינו בהכרח מתאים לזולת, וצריך לכוון את הדיבור לטובת השומע. יתכן שגם בדברי יעקב ללבן היה טמון מוסר השכל סמוי. דהיינו שאפשר להסתכל על "ואבואה אליה" כאקט נקי וטהור לחלוטין, אך ורק לצורך גבוה, להעמיד י"ב שבטים.

יש גם לציין שיעקב אמר לעשו את דברי המוסר בדרך עקיפה ולא ישירות. עשו לא היה סוג שאוהב לקבל מוסר ולכן השחיל את המוסר בתשובתו, כך שעשו לא ירגיש שיעקב מוכיח אותו אבל יקלוט את המסר. ולנו? הוראה מעשית לחיים. לא כל דבר צריך להגיד בצורה ברורה וחד משמעית. לכל אדם יש "נוגדנים נפשיים" נגד דברי ביקורת. חייבים להיות חכמים לדעת מתי לומר ולומר לומר.

"וַיִּקַּח אֶת חֶלְקֵת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר נָטָה שָׁם אֶהְלוּ מִיַּד בְּנֵי חַמּוֹר אֲבִי שָׁכֵם בְּמַעַר קְשִׁיטָה" וְהַמְשַׁכְּנָתָא שְׁלֵנוּ

אם המשכנתא מעצבנת אותך, כדאי להיזכר בדבריו המדהימים של האבן עזרא: "חֶלְקֵת הַשָּׂדֶה — חֶלֶק צִדְקָה. וְהַזְכִּיר זֶה הַכְּתוּב, לְהוֹדִיעַ כִּי מַעֲלָה גְדוֹלָה יֵשׁ לְאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל, וְמִי שֵׁיט לֹא זֶה חֶלֶק, חֶזֶק הוּא כְּחֶלֶק עוֹלָם הַבְּאִי."

"וַיִּדְבֹר חַמּוֹר אֶתְּם לֵאמֹר שָׁכֵם בְּנֵי חֶשְׁקָה נִפְשׁוּ בְּבִתְכֶם תִּנּוּ נָא אֶתְּה לֹא לְאִשָּׁה"

כתב האור החיים הקדוש "נתכוון לפטור עצמו מהקנס כדתנן [כתובות מ"א] האומר אנסתי פתייתי בתו של פלוני אינו משלם הקנס על פי עצמו ע"כ. לזה אמר 'לאמר' שכם בני וגוי פירוש כי שכם מודה מעצמו ואומר ששכב עם דינה ובה פטור מחיוב הקצוב שהוא קנס בין במפתה בין באונס."

ובמנחת חינוך הביא דבריו וחלק עליו וכתב שדין מודה בקנס לא שייך בבן נח ד'אשר ירשיעו' פרט למרשיע את עצמו נאמר בישראל ולא בבן נח, דבן נח אין צריך 'אלהים' דהיינו סמוכים אלא נהרג בעד אחד ובדיין אחד על פי בן נח וגם אפילו על פי עצמו נהרג.

יש גם לציין לדעת האור החיים שהיה חייב מיתה משום שגזל את דינה ואין 'מודה בקנס פטורי' במיתה. נמצא דאליבא דאמת היה חייב מיתה על הגזל וקנס על האונס. [עיי' מש"כ בזה בחומש 'אור החיים המבואר']

שבת שלום ואורות אין סוף!!!

גב. ספרי וקונטרסי העורך מחולקים חינם לכל מבקש.

